

8.5. 7.5 DELOMRÅDE II. SKOG

Generell beskrivelse

Skogen innenfor området kan deles i to hovedgrupper; skog som er "krøpet" inn i kulturlandskapet, og naturlig skog.

Felles skjøtsel

Begge forvaltningsområdene tåler et visst vedutak.

Delområde IV – 1. Skog - kantområder

Dette er områder som er en del av kulturlandskapet og som har vokst til de siste 50 år (se flyfoto figur 12)

Målsetting

Reetablere landskapet slik det var rundt 1950.

Tiltak

Trinn 2:

1. Hogge tiltattede områder. Enkelte trær kan stå igjen. Arbeidet bør gjøres om sommeren etter lauvsprett.
2. Rydde/kompostere kvist

Trinn 3:

1. Kappe/stable ved

Figur 40. Langs veg- og skogkanter har trær fått etablere seg de siste åra

Årlig skjøtsel

Enkeltuttak ca. hvert 5. år om nødvendig

Delområde IV – 2. Vedskog

Dette er skog som ligger nær innmarka. Disse har trolig vært nytta til material og veduttak. Høyst sannsynlig har det også vært slått utenfor selve innmarka slik det var vanlig inntil for ca. 50- 100 år siden.

Målsetting

Reetablere landskapet slik det var rundt 1950.

Tiltak

Trinn 2:

1. Tynne ut et gjennomsnitt av gamle og unge trær.

Trinn 3:

1. Kappe, kløyve og stable veden.

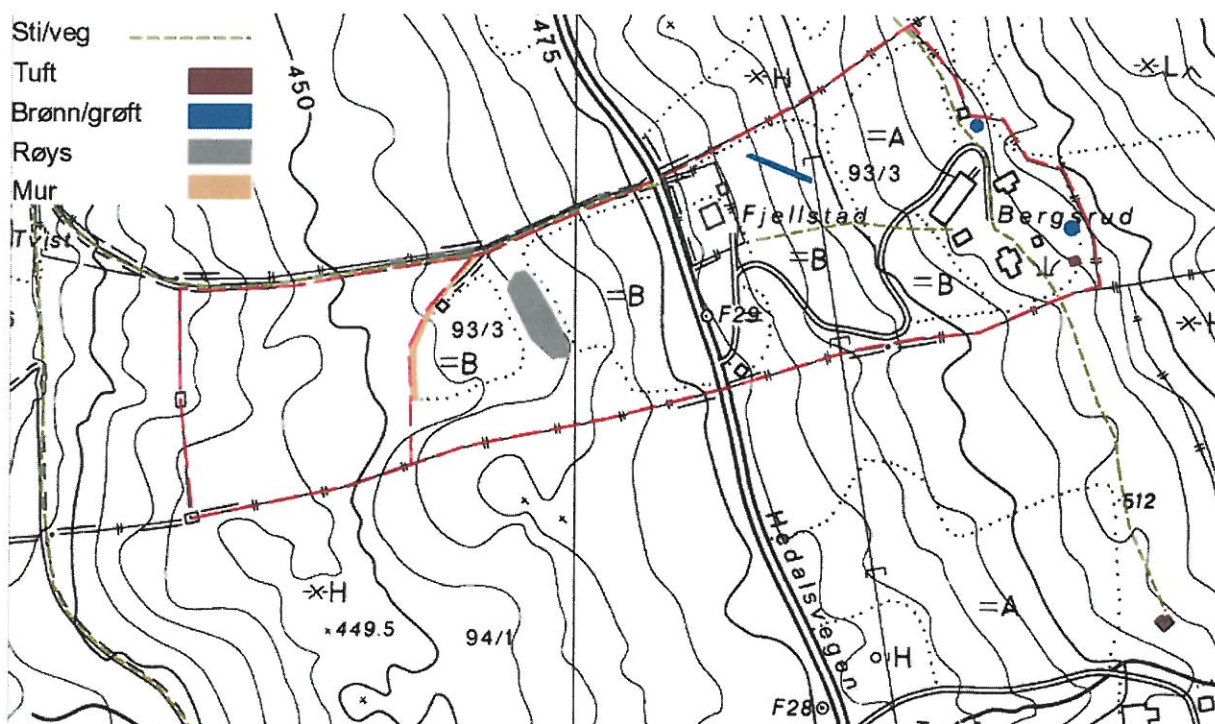
Årlig skjøtsel

Moderat hogst

8.6. KULTURMINNER

Kulturminnene består av brønner, hustufter, steinsatte grøfter, steinmurer, rydningsrøys, veger, og en røykovn. Kulturminnene er relativt lite skadet eller gjengrodd, men trenger opprustning flere steder.

Figur 41. Kulturminner på Bergsrud

Målsetting

Hovedmål:

Felles mål for alle kulturminner er å hindre at de forfaller eller blir ødelagt av mekaniske inngrep.

Delmål:

Vegetasjon som skader kulturminnene fjernes.

Brønner

Beskrivelse

Det er to brønner i området. Den ene ligger rett nord for tunet. Denne gå ikke tørr, men det er for lite fall til å legge inn i huset. Den andre brønnen skal ligge rett ovenfor tunet.

Tiltak

Trinn 1:

1. Vegetasjon ryddes rundt brønnene

Trinn 2:

1. Brønnene renskes

Steinsatte grøfter

Beskrivelse

Fra gammelt av er jordene på Bergsrud drenert med steinsatte grøfter ca. 60 cm under jorda. Grøftene toler ikke større marktrykk, og flere steder er ødelagt av traktorkjøring.

Mål

Redusere våte partier på jordene.

Delmål

Sette i stand de gamle grøftene der de ikke fungerer

Tiltak

Trinn 3:

Foreslåtte tiltak er beskrevet under kapittel 8.2.7.

Steinmurer

Beskrivelse

I nedkant av enga *Gjerda* i delområde III-1 er det murt opp en mektig steinmur. Muren fungerer som en slags terrasse for enga samtidig som den har fungert som gjerde fra nedsiden. Muren er imponerende i sin konstruksjon, og er enestående for området. Det er ikke kjent med liknende murer fra andre steder i Valdres. Muren er intakt, men kan lett ødelegges av trær og trerøtter som sprenger i stykker muren.

Figur 42. Parti fra steinmuren med løa på Gjerda. Foto: Gunnar Haugen

Mål

Bevare steinmuren

Tiltak

Trinn 1:

Fjerne trær som står for nærme muren. Disse bør hogges etter lauvsprett for å begrense nye oppslag.

Rydningrøys

Beskrivelse

Mellom Gjerda og Kantomåker`n er det lagt en del stein i røys. Rydningrøysa er en del av kulturhistoria på Bergsrud og bør holdes åpen.

Figur 43. Rydningsrøysa på Bergsrud er fra nyere tid

Tiltak

Trinn 1:

Hogst. Området inngår i delområde IV-1, kantområder for skog.

Røykovn/badstue

Beskrivelse

Sør for tunet, nærmere tunet til Brunbakke (94/1), ligger en gammel badstue. Badstua ble disponert av Brunbakke og Bergsrud, og på slutten av 1960-tallet ble denne gitt Bautahaugen samlinger. Selve bygningen er i dårlig forfatning og må støttes opp med staur for at taket ikke skal dette sammen. Det er i 2006 bevilget midler til restaurering av huset. Inne i badstua er en gammel røykovn. Røykovnen er relativt godt bevart, og er enestående for området.

Figur 44. Taket må støttes opp med stokker. Inne i badstua står en røykovn.

Tiltak

Trinn 3:

Fagkyndig restaurering av bygningen. Det bør settes opp et skur over røykovnen dersom bygningen tas ned. Røykovnen i seg selv er i ferd med å rase, og bør tas ned og mures opp på nytt etter gamle teknikker.

Stier og veger

Beskrivelse

Det går fire gamle veier gjennom området. Det er

1. Den gamle kjerrevegen går nord-sør mellom Gjerda og Enga, men den går utenfor Bergsrud sin grunn. Vegen er fra 1835.
2. en kjøreveg fra Bjørke og teigene på nedsiden av vegen opp til Hedalsvegen. Denne er lite brukt av motorisert kjøretøy og er i god stand.
3. en gammel ferdselsåre går nord-sør gjennom tunet. Denne går til en badstue som ligger mellom Bergsrud og nabogarden i sør; Brunbakke. Det er i dag en muntlig avtale om mellom Brunbakke og Bergsrud om rydding av stien til badstua.
4. en gangveg opp til tunet fra vegen.

Tiltak

Tiltaksforslag er beskrevet i kapittel 9.3

Figur 45. Gangvegen opp til tunet blir sjelden brukt

9. BRUKSPLAN

Arbeidet med tilrettelegging går som **trinn 4** i arbeidsplanen, mens restaureringstiltak deles in i **trinn 1, 2 og 3** etter som hvor langt i restaureringsprosessen arbeidsoppgaven er.

9.1. HUSDYRHOLD

Drifta på Bergsrud er basert på husdyrhold der husdyrgjødsel inngår som en forutsetning for drifta. Dersom garden skal være en vellykket besøksgard som brukes i pedagogiske sammenhenger, er husdyra en vesentlig faktor. I tillegg til at husdyrhold var selve basisen i selvbergingsjordbruket, er de også en viktig trivselsfaktor for besøkende.

Husdyrholdet avhenger av arbeidskapasiteten til gardsbestyreren. Det mest optimale er selvsagt ku eller geit. Garden har ikke melkekvote, og det er urealistisk å kreve at det skal ystes på garden. Det krever også omfattende investeringer for å få godkjente lokaler. Melkedyr kan derfor gå som ammedyr. Dersom det skal være en ku eller to på garden, er det aktuelt med gammel kurase som telemark eller dølafe.

Det er også aktuelt med sau på garden. Sauetalle er lett å spre på jorda, og dyra er relativt lettstelte. Sauen må klippes to ganger i året. Ulla egner seg godt til ulike håndarbeidsaktiviteter for barn og skoleklasser.

Gris har det også vært på bruket tidligere. Dersom det bor folk på garden vil ikke grisehold gi særlig merarbeid. Det samme gjelder høner. Hønene kan enten gå fritt eller i hønsegard. Det er få ting på tunet som er sårbart for hønenes sparring i jorda. De må eventuelt holdes atskilt fra kålåkeren mens plantene er små.

Tiltak

Trinn 2

Husdyrrom

Husdyra må være inne vinterstid, og fjøset må derfor settes i stand. I fjøset ligger nå gammel møkk. Denne spas ut. Innredningen skiftes ut. Det bør forsøkes å ta vare på rominndelingen så langt det er hensiktsmessig.

Trinn 3

Hamne

Den gamle beitehamna lå ovenfor, øst for forvaltningsområdet. Dersom det skal være dyr, må hamna i skogen på oversiden an tunet ryddes og settes i stand. Det kan være aktuelt å ha beitedyr innenfor tunet i de mest gjengrodde områdene ovenfor tunet slik at dyra kan beite ned det verste oppslaget. Det må da settes opp midlertidig gjerde mot husene.

Det er også aktuelt å ta med beitedyr til setervollen om sommeren.

9.2. PARKERING

Beskrivelse

Det er i dag ikke lagt opp til parkering for besøkende. Parkeringsområdet må derfor utvides dersom det skal legges opp for dem.

Parkering ved nedsiden av vegen.

Tiltak

Fylle ut og gruse på nedsiden av Hedalsvegen. Det kan bli en del fottrafikk over vegen, og det bør ikke være høyere fartsgrense enn 50 km/t.

Dersom det ikke er det fra før, bør det lages en avtale med vegvesenet.

Årlig skjøtsel

Skrape/gruse veg og parkeringsplass etter behov.

9.3. STIER OG VEGER

Beskrivelse

Se kapittel 8.6

Tiltak

Ingen av vegene krever spesielle tiltak innenfor eiendomsgrensene til Bergsrud. Vegen gjennom tunet og sørover er imidlertid i ferd med å gro igjen og bør ryddes fram til badstuen.

Figur 46. Den gamle ferdselsvegen videre sør fra tunet grov igjen hvis den ikke ryddes

Den gamle kjerrevegen bør renskes opp. Dette er eventuelt en jobb for idrettslag, 4H eller historielag.

Figur 47. Parti av den Gamle kongevegen

Årlig skjøtsel

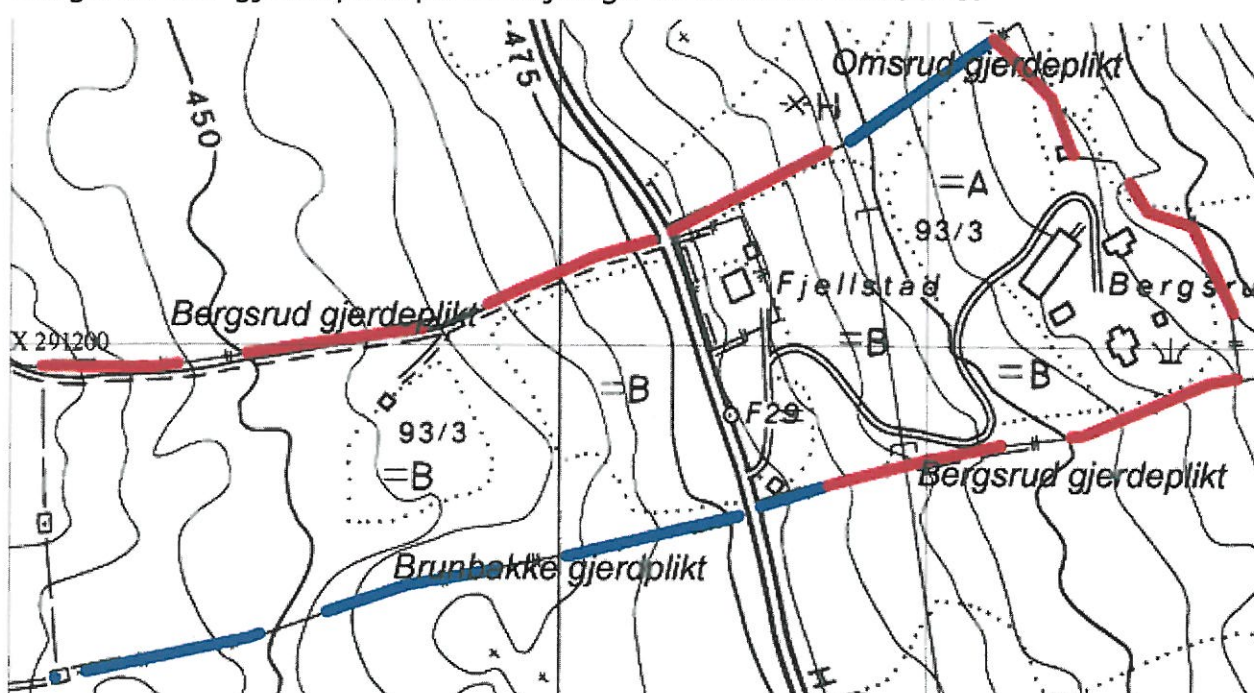
Stiene innenfor forvaltningsområdet slås. Stier i skog "pusses" med greinsaks eller rydnings sag etter behov

9.4. GJERDER

Beskrivelse

Garden har fram til i dag vært gjerdet med skigard. Denne ligger flere steder helt nede. Skigardsgjerdet er en gammel tradisjon som bør holdes ved like på Bergsrud. Enkelte strekk er det satt opp sauegjerde på trykkimpregnerte staur. Skigardsgjerde er mer passende gjerde på Bergsrud, men ingen betingelse. Saugegjdene kan bli stående eller skiftes ut til skigard etter ønske.

Bergsrud har gjerdeplikt på forskjellige strekk mot naboene.

Figur 48. Gjerdeplikt på Bergsrud. Informasjon om gjerdeplikten mot Kantom 93/7 var ikke tilgjengelig under utarbeidingen av forvaltningsplanen.

Tiltak

Trinn 2

1. Staur til nye og gamle gjerder og hesjer hogges av små, seinvokste grantrær med tette årringer (3 m, 5-6 cm i diameter). Disse kan man finne i sumpområde i skyggen av større trær men samme alder (Gunnar Haugen P.M.) Staurene kan svies/brennes i den delen som blir stående i jord for å hindre at stokkene råtner.
2. Gjerdeemner kløyves og prepareres
3. Passende emner vier, eventuelt einer samles og prepareres som knytinger på skigarden. Galvanisert tåltråd kan også brukes.

Trinn 4

1. Nedfalte gjerder settes opp
2. Stående gjerder går over og dårlig materiale skiftes ut

Figur 49. Skigardsgjerdene står fremdeles mange steder på Bergsud.

Vedlikehold

Gjerdet kontrolleres hver vår.

Nye gjerder

Ingen nye gjerder skal etableres, men dersom det skal beites av småfe må det settes opp skillegjerder. Disse skal ikke være permanente, og det foreslås derfor elektrisk gjerde som en midlertidig løsning. Alternativt kan det brukes sauenetting som hektes på mindre permanente staur. Netting rulles sammen og staur dras opp når beitingen opphører.

9.5. GRINDER

Generell beskrivelse

Da det var drift på Bergsrud, lå beiteområdene ovenfor tunet. Det har derfor vært en grind opp mot utgardshamna. Videre har det vært grind mot nord og sør til den gamle ferdselsvegen som går gjennom tunet. På nedsiden av veien er det en grind på kjørevegen mot teigene nedenfor veien. Grindene er i dag i dårlig svært forfatning.

Tiltak

Erstatte gamle grinder med nye. Grindene bør være tilnærmet lik de gamle.

Grind 1: På gangvegen ut fra tunet mot Brunbakke

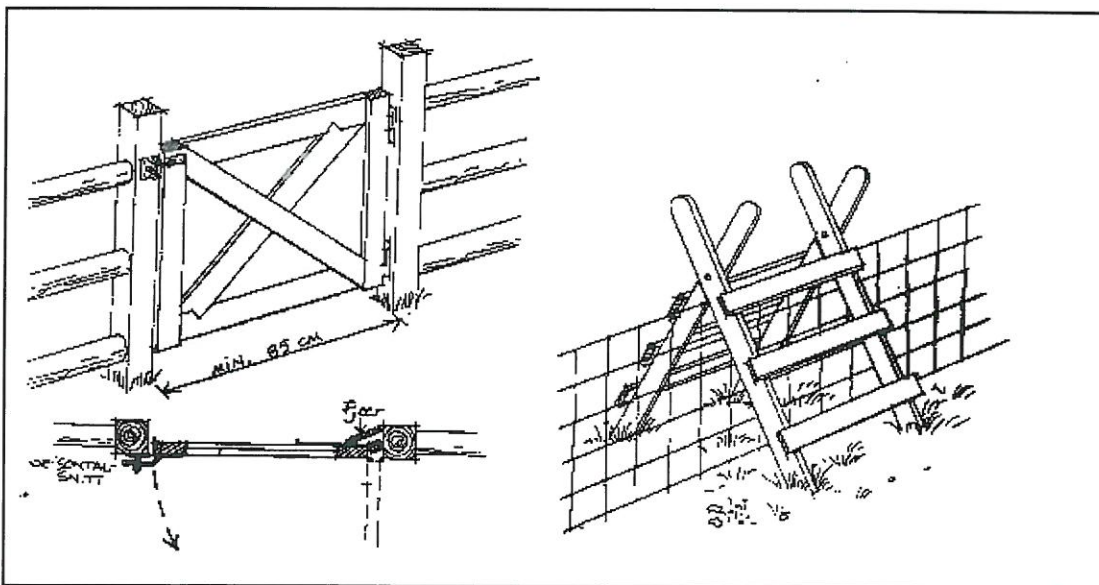
Grind 2: Opp mot utgarden ovenfor Bergsrud

Figur 50. Grindene bør skiftes ut

1. Dersom det blir høstbeiting, kan det settes opp klyvegrind eller grind med fjærlukking (se figur nedenfor). Klyvegrind er mest praktisk dersom gjerdet er midlertidig. Dyra må da slippes inn før gjerdet lukkes.

Figur 51. Grind med fjærlukker og klyvegrind

Vedlikehold

Kontroll hver vår.

9.6. SKILTING

Beskrivelse

Besøkende kan være ukjent i området. Det bør derfor settes opp skilt fra Hedalsvegen

Tiltak

1. Ved parkeringsplassen ved Hedalsvegen settes det opp vegviserskilt av standardtypen til Statens Vegvesen.

Vedlikehold

Årlig ettersyn

9.7. INFORMASJON

Beskrivelse

Bergsrud skal bli besøksgard for ulike målgrupper. Det bør derfor være mulig å få informasjon om Bergsrud på ulike måter.

Informasjonsnivået representerer en avveining mellom ønsket tilgjengelighet og informasjon mot økt slitasje og forstyrrelser.

Hensikten med informasjon på Bergsrud er å

- øke kunnskapsnivået
- være holdningsskapende
- gi tilknytning og identitet til nærmiljøet
- øke opplevelseskvaliteten

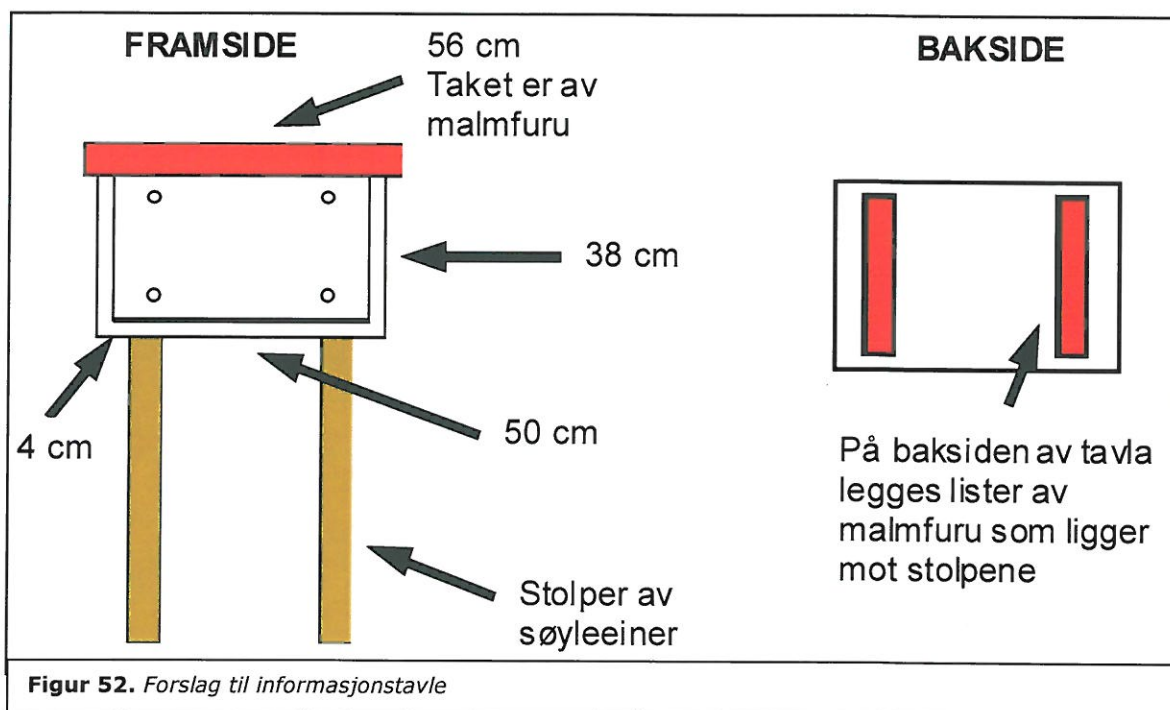
Informasjon kan gis med informasjonstavler, brosjyrer, Internett, gjennom Valdres folkemuseum, turistkontorer osv. Det er likevel viktig å være klar over at besøkspresset kan øke proporsjonalt med informasjonsgraden. Mer besøk stiller strengere krav til oppsyn, sanitær og renhold.

I forslag til tiltak tas det utgangspunkt i at besøksgruppen på Bergsrud er spesielle interessegrupper, og at det ikke satses kommersielt på Bergsrud.

Tiltak

Det bør settes opp en liten informasjonstavle. Den bør være litt over gjerdehøyde og ha et lite "tak" som hindrer regn å komme på plata. Materialene bør være uimpregnert. Til stolper brukes søyleeiner eller seinvokste grantrær (se kapittel 8.4). Stolpene bør være svidd der de kommer i kontakt med jord. Til tavle er det tilstrekkelig med vanlig furubord, og til "overbygg" bord av malmfuru eller belagt med takpapp. Formatet bør ikke være større enn A3, og plakaten falses inn i en plastlomme. Plata festes til stolpene med fire skruer. På skiltet bør det stå litt om ansvarsforhold, fredningsstatus på bygningen, historikk, om tidligere og dagens drift. Teksten bør være rettet mot begge kjønn fra fem år og oppover. Teksten kan godt stå på flere språk, for eksempel norsk, engelsk og tysk. Det trenger ikke være kart på tavla, men det er fint med et eller to illustrative bilder. Se figur neste side.

9.8. SANITÆRANLEGG

Beskrivelse

Bortsett fra en utedo i det gamle fjøset er det ingen form for sanitæranlegg på stedet. Dersom denne blir restaurert er den fullt brukbar for publikum.

På Bergsrud er det kun et enkelt kjøkken, og dersom det legges opp til varm servering må det innhentes nødvendige tillatelser. Inne i huset er det både innlagt vann og sanitæranlegg.

Det er ingen organisert søppelhåndtering på stedet.

Tiltak

1. Restaurere utedo
2. Det bør legges opp til enkel håndvask i nærheten av toalettet
3. Det bør være en søppelkasse ved huset. Denne bør settes opp litt unna huset, og egnet sted er ved inngangen til Bergsrud. Søppelkassen bør ikke være for stor og gjerne i grønn "kamouflasjefarge" slik det er vanlig i offentlige friluftsområder. Det må også abonneres på utvidet søppeltømming av Sør-Aurdal kommune.

Vedlikehold

Toalettpapir legges ut etter behov. Tømming av søppel. Tømming av utedo etter behov. Utedoen rengjøres ellers som resten av bygningene.

10. FRAMDRIFTSPLAN

10.1. ANSVAR OG GJENNOMFØRING

Generell ansvarsfordeling

- Bautahaugen samlinger er underlagt Valdres Folkemuseum. Valdres folkemuseum står derfor som hovedansvarlig for arealene.
- Bautahaugen Samlinger står som eier og har det praktiske ansvar for at jordarealene holdes i hevd. Dersom garden skal selges, har nærmeste slekt til forrige eier i Hedalen forkjøpsrett.

Tilrettelegging

Generelt

Tilrettelegging utføres av Bautahaugen Samlinger.

Skilting og infotavler

Informasjonstavler er Bautahaugen samlinger sitt ansvar.

Et eventuelt vegskilt ved parkeringsplassen er Statens Vegvesen sitt ansvar.

Skjøtsel og vedlikehold av utearealer

Bautahaugen samlinger har den daglige drift av Bergsrud og har ansvar for det praktiske vedlikeholdet.

Vedlikehold av bygning

Vedlikehold av bygninger er Stiftelsen Bautahaugen samlinger sitt ansvar.

Renhold/søppel

Sør-Aurdal kommune har ansvar for tømning av søppel.

Sanitæranlegg

Bautahaugen samlinger har ansvar for renhold og tømning av utedo samt legge ut toalettpapir.

Vegarbeid/parkering

Vedlikehold av parkeringsplass er Bautahaugen samlinger sitt ansvar.

11. ARBEIDSPLAN

Arbeidsplanen er delt inn i fire trinn, der trinn 4 er tilretteleggingen. Etter trinn fire kommer årlig skjøtsel. Arbeidsplanen er også delt opp etter forvaltningssoner.

11.1. TRINN 1

Forvaltningssone I – Hageanlegg

Frukt- og bærhage

1. Rydding. Brenning av gammelt gras (i samarbeid med brannvesenet).
2. Beskjæring av busker og trær
3. Døde trær sages ned
4. Opprette kompost
5. Villplommetreet sages ned og røttene graves opp
6. Der det finnes levende materiale på epletrærne bør den opprinnelige sorten podes inn på nye grunnstammer

Urte- og staudehage

1. Spa ut staudene rundt hovedbygningen. Røttene på safranlilje og grasløk deles/skilles før de settes i jorden igjen.
2. Luking og gjødsling. Jorda renskes manuelt for ugrasrøtter og gjødsles med husdyrgjødsel eller kompost.
3. Plantene settes i jorda igjen i passe avstand.

Gardstun

1. Etablere ett oppbevaringssted for redskap og materialer
2. Rydde tunet for materialer og redskap

Forvaltningssone II – Åkerland

Kornåker

1. Pløying og jordarbeiding med hest eller liten traktor

Potetåker

1. Slå "åkeren" før geiteramsen får frødd seg (det kan være aktuelt å brakke med glyfosat for å knekke rotugraset. Dette må kun gjøres 1. året).
2. Fjerne organisk materiale med rive/brenning
3. Organisk materiale legges på kompost

Kålåker

1. Pløying og jordarbeiding
2. Fjerne trerøtter og flerårige rotskudd
3. Organisk materiale legges på kompost

Forvaltningssone III – Slåtteeng

Natureng

1. Rydding med kantvisper/ryddingssag på områder med lauvskogoppslag.
2. Fjerning av organisk materiale
3. Slått med /bakketørk/hesjing

Kultureng

Slått med hesjing/bakketørk i begynnelsen av juli

Kulturminner

1. Rydde vegetasjon som rundt brønnene
2. Fjerne trær som står for nærme steinmurer

11.2. TRINN 2

Forvaltningssone I – Hageanlegg

Frukt og bærhage

1. Døde og skadete busker graves ut
2. Fjerning av stubber
3. Luking rundt bærbusker. Oppgraving av forvillede rotskudd av villbringeber og annet flerårig ugras
4. Jorddekking rundt bærbusker

Urte- og staudehage

1. Klipping av død humle
2. Beskjæring av prydbusker
3. Alt organisk avfall legges på kompost

Gardstun

1. Fjerne oppslag med ryddingssag/kantvisper i de ytre tiltaksområdene mot skogen
2. Etablere en kompost i som ligger diskret i nærheten av tunet
3. Brenne gammelt gras og buskas
4. Kaste på villgrasfrø på rydda områder

Forvaltningssone II – Åkerland

Kornåker

1. Steinplukking
2. Gjødsling og harving
3. Såing og tromling
4. Ugrasharving etter spiring

Potetåker

3. Pløying med (høst 1. året)
4. Steinplukking

Kålåker

1. Steinplukking
2. Gjødsling og harving
3. Sette poteter (bare 1 året)

Forvaltningssone III – Slåtteeng

Natureng

1. Brenning av gammelt gras på uslått eng
2. Slått

Eng i gjengroing

1. Krattrydding med rydningssag
2. Kompostering/brenning av organisk materiale

Forvaltningssone IV – Skog

Kantskogområder

1. Hogge tiltattede områder
2. Rydde/kompostere kvist

Vedskog

1. Tynne ut et gjennomsnitt av gamle og unge trær

Kulturminner

1. Renske brønner

Husdyr

1. Spa ut gammel møkk fra fjøset
2. Skifte innredning

Grinder og gjerder

1. Staur til nye og gamle gjerder og hesjer hogges av små, seinvokste grantrær (se kapittel 8.4).
2. Gjerdeemner kløyves og prepareres
3. Passende emner av vier, eventuelt einer samles og prepareres som knytinger på skigarden som supplement til galvanisert ståltråd.

11.3. TRINN 3

Forvaltningssone I – Hageanlegg

Frukt- og bærhage

1. Nyplanting av bærbusker i april/mai
2. Nyplanting av frukttrær. Det skal forsøkes å plante gammel plommesort .
Epletrærne podes og plantes i april/mai 2. året etter poding.

Urte- og staudehage

1. Innplanting av nye stauder

Gardstun

1. Fjerne grushaugen midt på tunet. Noe sand kan oppbevares i kasse til grusing. Resten av haugen brukse til grusing av ny parkeringsplass (trinn 4).
2. Rake og så til med villgrasfrø der haugen har vært

Forvaltningssone II – Åkerland

Kornåker

1. Høsting – etter gamle metoder med staking av kornband.

Potetåker

1. Harving (neste vår)
2. Steinplukking
3. Gjødsling (ca. 1 traktorskuffe)
4. Sette poteter
5. Hypping/luking/høsting

Kålåker

1. Kålplanting 2. året. Gulrot kan såes når jorda har blitt tilstrekkelig opparbeida (etter 2-3 år).

Forvaltningssone III – Slåtteeeng

Natureng

1. Kanthogst
2. Reparere ødelagte grøfter

Eng i gjengroing

1. Fullføre planeringen
2. Gjødsling og harving
3. Såing og tromling

Forvaltningssone IV – Skog

Kantskogområder

1. Kappe, kløyve og stable veden

Vedskog

1. Kappe, kløyve og stable veden

Kulturminner

1. Sette opp et skur over røykovnen
2. Restaurerer røykovnen

Husdyr

Sette i stand hamnehagen ovenfor tunet

11.4. TRINN 4

Parkering

Planere og gruse parkeringsplassen. Gruse vegen fram til parkeringsplassen.

Gjerder og rinder

1. Nedfalne gjerder settes opp på nytt
2. Eksisterende gjerder gås over og dårlig materiale skiftes ut
3. Grindene restaureres

Stier og veger

1. Rydde vegen fram til badstuen
2. Renske Den gamle kjerrevegen

Skilting og informasjon

1. Sette opp veiviserskilt fra Hedalsvegen
2. Sette opp infotavle
3. Lage brosjyrer
4. Legge ut informasjon på Internett

Sanitæranlegg

1. Restaurere utedo
2. Legge opp til håndvask i forbindelse med toalett
3. Eventuelt søke om godkjenning for matservering
4. Organisere søppelhenting. Sette opp søppelkasse ved huset

Amfi

Bautahaugen ønsker å kunne presentere spill og framføringer på tunet til Bergsrud. Det kan derfor være aktuelt å sette opp et amfi på nedsiden av kålhagen. Det er viktig å være klar over at et permanent amfi vil endre tunets karakter betraktelig. Samtidig har Bautahaugen samlinger allerede et amfi i nærheten. Det foreslås derfor en enklere løsning som kan fjernes etter bruk. Selve utformningen av amfiet ligger utenfor rammene til denne forvaltningsplanen.

12. BUDSJETT

12.1. FORSLAG TIL INNTEKTER

Skole/undervisning

Bergsrud kan gi grunnlag for en rekke inntjeningsmuligheter. Stedet legger opp til kortere og lenger besøk av skoleklasser, større eller mindre grupper. Huset på Fjellsrud har to separate leiligheter som kan brukes til overnating eller utleie.

Skogen

Skogen til Bergsrud kan være av interesse i forbindelse med pedagogiske opplegg knytta til økologiske systemer i gammel skog. I tillegg til dette disponerer Bergsrud store verdier i form av tømmer. Dersom skogen også skal brukes i pedagogisk sammenheng, er det viktig at man har et bevisst forhold til hvor man ønsker å ha urskog/gammelskog på sikt. Det bør derfor utarbeides en skogbruksplan for skogen på Bergsrud.

Hyttetomter

Fjellområdene i Valdres har etter hvert blitt attraktive hytteområder. Noen av områdene ved stølen kan også være mulige hytteområder.

Gardssalg

Bergsrud kan produsere en rekke produkter. Noen forslag kan være

- Julenek av gamle kornsorte, stakket på "gamlemåten"
- Skinn og ull-produkter fra egne dyr
- Andre håndarbeidsprodukter knytta til gamle driftmetoder

12.2. UTGIFTER

Nedenfor er det gjort et enkelt kostnadsoverslag over arbeid og andre utgifter i de ulike arbeidstrinnene. Priser på material er kun anslåtte priser.

Slått, hesjing og daglig/årlig vedlikehold er ikke med i budsjettet.

TRINN 1

Rydding:	40 timer	à kr 150,-	kr 6000,-
Beskjæring av bærbusker:	10 timer	à kr 150,-	kr 1500,-
Stell av trær:	8 timer	à kr 150,-	kr 1200,-
Restaurere staudebed:	15 timer	à kr 150,-	kr 2250,-
Krattrydding:	20 timer	à kr 150,-	kr 3000,-
Jordarbeiding:	75 timer	à kr 150,-	kr 11250

Totalt arbeid trinn 1:	168 timer	à kr 150,-	kr 25200
-------------------------------	------------------	-------------------	-----------------

TRINN 2

Fjerning av stubber og røtter:	40 timer	à kr 150,-	kr 6000,-
Stell av busker:	25 timer	à kr 150,-	kr 3750,-
Grasbrenning:	8 timer	à kr 150,-	kr 1200,-
Steinplukking:	40 timer	à kr 150,-	kr 6000,-
Jordarbeiding:	25 timer	à kr 150,-	kr 3750,-
Såing:	25 timer	à kr 150,-	kr 3750,-
Lage gjerde-/hesjeemner:	80 timer	à kr 150,-	kr 12000,-

Totalt arbeid trinn 2:	243 timer	à kr 150,-	kr 36450,-
-------------------------------	------------------	-------------------	-------------------

TRINN 3

Forvaltningssone I – 1

Nyplanting trær og busker:	8 timer	à kr 150,-	kr 1200,-
Nyplanting stauder:	5 timer	à kr.150,-	kr 750,-
Fjerne grushaug på tunet:	3 timer	à kr.150,-	kr 450,-
Stell av busker og trær:	15 timer	à kr 150,-	kr 2250,-
Planting/såing:	15 timer	à kr 150,-	kr 2250,-
Restaurering av grøfter:	30 timer	à kr 150,-	kr 4500,-
Kanthogst/vedarbeid	40 timer	à kr 150,-	kr 6000,-
Planere setervoll:	8 timer	à kr 150,-	kr 1200,-
Jordarbeiding/steinplukking:	8 timer	à kr 150,-	kr 1200,-
Restaurere røykovn	40 timer	à kr 150,-	kr 6000,-

Sum arbeid trinn 3:	172 timer	à kr 150,-	kr 25800,-
----------------------------	------------------	-------------------	-------------------

Kjøp/poding av busker/trær:			kr 10000,-
Leie av graver/lastebil:	3 t à kr 600		kr 1800,-

Totalt trinn 3:			kr 37600,-
------------------------	--	--	-------------------

TRINN 4

Parkeringsplass:	8 timer	à kr 400,-	kr 3200,-
Rydding av stier:	30 timer	à kr 150,-	kr 4500,-
Gjerder og grunder:	120 timer	à kr 150,-	kr 18000,-
Sanitæranlegg (utedo/håndsvask):	30 timer	à kr 150,-	kr 4500,-
Markedsføring:	20 timer	à kr 150,-	kr 3000,-
Skilt og tavler:	5 timer	à kr 150,-	kr 750,-
Søknader :	15 timer	à kr 150,-	kr 2250,-

Sum arbeid:	228 timer		kr 36200,-
--------------------	------------------	--	-------------------

Informasjonstavle:			kr 1000,-
--------------------	--	--	-----------

Brosjyrer:			kr 3000,-
------------	--	--	-----------

Totalt trinn 4:			kr 40200,-
------------------------	--	--	-------------------

TOTALT

Trinn 1:			kr 25200,-
----------	--	--	------------

Trinn 2:			kr 36540,-
----------	--	--	------------

Trinn 3:			kr 37600,-
----------	--	--	------------

Trinn 4:			Kr 40200,-
----------	--	--	------------

SUM totalt:			kr 139540,-
--------------------	--	--	--------------------

13. TILSKOTSORDNINGER

13.1. LANDBRUKSDEPARTEMENTET

Tilskott administrert av Fylkesmannen

I. REGIONALE MILJØMIDLER

Det gis blant annet midler til regionalt- og nasjonalt verdifulle kulturlandskap. Enga på Bergsrud inneholder arter som gjør at den kvalifiserer til kulturlandskapsmidler gjennom denne ordningen. Dersom den registrerte soppen gråbrun småfingersopp blir bekreftet er området av nasjonal verdi.

Tilskott administrert regionalt

II. MIDLER TIL BYGDEUTVIKLING, BU-MIDLER

Valdres har fra 2004-2008 et prøveprosjekt for regional forvaltning av BU-midlene (Bygdeutviklingsmidler)

BU-midler gis til næringsretta tiltak for å skape økt sysselsetting og trivsel i distriktene.

Det deles bl.a. ut midler til:

UTREDNINGS- OG TILRETTELEGGINGSTILTAK, ETABLERERTILTAK, INVESTERINGER I TRADISJONELT LANDBRUK OG TIL TILLEGGSNÆRINGER (LD 1995).

Tilskott administrert av kommunen

III. SPESIELLE MILJØTILTAK I LANDBRUKET (SMIL)

Kommunene forvalta fra 1.1.2004 den nye tilskuddsordningen "Spesielle miljøtiltak i landbruket" (SMIL) som erstatter flere tidligere ordninger som fylkesmannen hadde ansvaret for. Dette gjelder "Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap" (STILK-midler), "Investeringsstøtte til miljøtiltak" og "Områdetiltak" som har falt bort fra samme tidspunkt. Nå er det kommunen som avgjør alle søknader om tilskudd til kulturlandskapsiltak og andre miljøtiltak i landbruket.

Søkere kan være

- grunneierlag
- grunneiere og lag, ideelle organisasjoner, kommune eller grendelag
- andre

- Det kan gis tilskott til rydding/istandsetting, brenning, slått og/eller beiting av: Urterik slåtteeng, utslått, setervoll og blokkmark og beitebakke og hagemark.

- Det kan være rydding og tynning av kratt og sti eller turveg, oppsetting av gjerde der ferdsel medfører behov for dette, og merking av ferdselsåre og enkel informasjon.
- Tiltaket kan omfatte slått, beiting og annen skjøtsel av vegetasjon rundt kulturminne/kulturmiljø, informasjon til allmennheten og istandsetting. Kulturminnene kan være boplasser, hustufter, gravhauger og steinsettinger. Det kan også være vegfar, gutu og kløvsti samt lokale gjerdetyper, steingjerde og utløer (LD 1997).

13.2. MILJØVERNDEPARTEMENTET

IV. TILSKOTT TIL KULTURLANDSKAP

I rundskriv T-2/25 opplyses det bl.a. at det kan søkes om tilskott til kulturlandskap. DN og LD samarbeider om prosjekter knytta til vern, formell sikring og skjøtsel av kulturlandskap. Utviklingsprosjekter prioriteres. Både private og kommuner kan søke.

Tilskott administrert av Fylkeskommunen

V. TILSKOTT TIL REGIONALE KULTURMINNETILTAK (KAP. 1429 POST 60)

Tilskott skal nyttes til tiltak som bidrar til vedlikehold, oppgradering, istandsetting og restaurering av kulturminne og kulturmiljø. Den enkelte fylkeskommune kan gi nærmere opplysning om hvilke tiltak som vil bli prioritert i det aktuelle fylket.

Søknad skal sendes til fylkeskommunen.

Søknadsfristen til fylkeskommunene kan variere blir kunngjort i dagspressa.

Tilskott administrert av RA (Riksantikvaren)

VI. TILSKOTT TIL KULTURLANDSKAP FOR VEDLIKEHOLD AV KULTURMILJØ, PROSJEKT (KAP. 1429 POST 72.5)

Tilskott kan nyttes til vern, formell sikring og vedlikehold av kulturmiljø. Tilskott blir gitt til praktiske tiltak i landskapet som samtidig medvirker til å utvikle prinsipp og modeller for god forvaltning, og som ikke er omfatta av andre myndigheter sine vanlige tilskottsordninger. Prosjekt som gir effekt med hensyn til samordning- eller samspill blir prioritert, men også samarbeidsprosjekt som har verdi med hensyn til overføring til andre eller utvikling, kan få tilskott.

Søknaden skal sendes Riksantikvaren.

14. LITTERATURLISTE

Asheim, Vidar 1978: Kulturlandskapets historie. Universitetsforlaget.

Gjermundsen, Jon Ola 1992: *Valdres bygdebok. Gard og bygd i Sør-Aurdal. Bind D, hedalen og Vassfaret.*

Harald Arne Haugen, 2004: *Driftsplanvurdering for eiendommen Bergsrud, Gnr. 93 bnr.3 i Hedalen, Sør-Aurdal.*

Hermundstad, Knut 1940: Bondeliv. Samrødder og sagn etter Ragndi Moen. Gamal Valdreskultur 2, Oslo. Norsk folkeminnelag. Johansen & Nilsen.

Hermundstad, Knut 1950: *Ættararv. Gamal Valdreskultur 4 Oslo. Norsk folkeminnelag. Sverre Kildals boktrykkeri.*

Hermundstad, Knut 1952: *Ættarminne. Gamal Valdreskultur 5 Oslo. Norsk folkeminnelag. Sverre Kildals boktrykkeri.*

Jones, Micael 1985: Landskap i forandring. I: Norge- ressurser og arbeid. J.W. Cappelen's forlag A/S. Gjessing et. al., redaktør

Lid, Johannes, Dagny Tande 1994: Norsk flora. Det Norske Samlaget ISBN 82-521-3754-7

Mossberg, Bo, Lennart Stenberg, Stefan Ericson: Gyldendals store nordiske flora. Gyldendal Norsk Forlag

Røine, Jørgen 1992: Heimeslakting. Årbok for Valdres historielag. Valdres trykkeri.

Svendsen, Hanne Tandberg 1990: Reiseliv og areal Vedlegg I,. Landskapskartlegging, regionsinndeling-klassifisering. Norsk institutt for jord og skogkartlegging.

Nettbaser: <http://www.dokpro.uio.no/arkeologi/oslo/hovedkat.html> og <http://www.dokpro.uio.no/>

14.1. INFORMANTER

- Anders Bergsrud
- Elling Fekjær
- Gudmund Stugaard
- Gunnar Haugen

15. VEDLEGG

15.1. VEDLEGG 1 KARPLANTELISTE

Art	Lat	Dato	
Akkeleie (rød/blå)			
Bakkeveronika			
Blekstarr			
Blåklokke			Tørrbakke
Brennesle			
Bringbær			
Dunkjempe			
Engfiol			
Engfrytle			
Engmarikåpe			
Engrapp			
Engsoleie			
Engsyre			
Eurikkelsveve			
Finnskjegg			
Firkantperikum			
Fjellflokk (blå)			
Fuglevikke			
Føllblom			
Geiteramks			
Grasløk			
Gulaks			
Gullris			Kant
Gulstarr			
Harerug			
Heiblåfjør			
Humle			
Hundekjeks			

Hvitbladtistel		30.06.3005	
Hvitmaure			
Jonsokblom			
Jonsokkoll			
Karve			
KattefØt			TØrrbakke
KjerteløyentrØst		30.08.2005	
Kvastsveve			
Legevendelrot			
Legeveronika			
MarinØkkel			Tun, bakke
Markjordbær			
Minneblom (forglem)			
MjØdurt			
Nyseryllik		30.08.205	
Prestekrage			TØrrbake
Ryllikk			
RØdknapp			
Safranlilje			
Setergråurt			
SkogklØver			
Skogmarihand			Kant
Skogstorkenebb			
Slåttestarr			
Smyle			
Småengkall			
Stjernestarr			
Stormarimjelle			Kant
Stormaure			
Sumphaukeskjegg			I kant
SØlvbunke			
Tegebær			
Tepperot			
Timotei			

Tirilltunge			Tørrbakke
Trådsiv			
Tveskjeggveronika			
Ugrasklokke			
Vårpengurt			

66 arter

Hageplanter

Lønn, Syrin, eple, plomme, rips, rød stikkelsbær, solbær, hagebringeber, grasløk

Trær/kratt

gran, bjørk, selje

Mye innsekt på begge befaringer.

15.2. VEDLEGG 2 SOPPLISTE

Registrering av sopp

Oppland Fylke, Sør-Aurdal kommune, Bergsrud

Bergsrud ble besøkt 31.08.05 av Tanaquil Enzensberger sammen med Katharina Sparstad.

Funnene som er referert er funnet ved koordinater: 32V MN 4068 1938.

Funnliste

	norsk	poeng J&G	rødl
Camarophylloopsis schulzeri	gulbrun narrevokssopp	3	V+
Clavulinopsis cinereoides cf	gråbrun småfingersopp	(8)	(V)
Entoloma jubatum	semsket rødskivesopp	1	
Hygrocybe chlorophana	gul vokssopp	1	
Hygrocybe helobia	brunfnokket vokssopp	1	
Hygrocybe miniata	liten mønjevokssopp	1	
Hygrocybe nitrata	lutvokssopp	2	
Hygrocybe pratensis	engvokssopp	1	
sum		10 (18)	2

Ved funntidspunkt var bakken tørr og mange sopper var tørket bort. Ved senere besøk er det stor sjanse for å gjøre flere gode funn. Forekomst av gulbrun narrevokssopp er en god indikator. Bestemmelsen av gråbrun småfingersopp er usikkert og må bekreftes. Dersom arten blir bekreftet, vil funnene plassere lokaliteten blant nasjonalt verdifulle kulturlandskapslokaliteter.

Uansett anbefales å gjøre flere søk etter beitemarkssopp, i kommende år. Det anbefales også å komplimentere funnlisten for karplanter.

01.09.2005 Tanaquil Enzensberger

15.3. VEDLEGG 3 BEFARINGSRAPPORT BERGSRUDSETRA

Området ble befart 29.08.06 av Katharina Sparstad. Befart område tilsvarer kart på s. 50, ca 17 daa.

Beskrivelse

Stølsvollen ligger på ca. 925 mo.h.. Bergsetra ble drevet til slutten av 1950-tallet. Setervollen ble planert på 1970-tallet, men dette arbeidet ble aldri avslutta, og vollen har aldri vært slått ettersiden. Setervollen er i dag svært gjengrodd med ung bjørkeskog. Ungskogen er noe beitet av elg. Vollen blir noe beitet av sau, og gjennom teigen går et sauetråkk. Vegetasjonen har skogs- enn kulturlandskapspreg. Der hvor det fremdeles er "lommer" med beitemark, består den i hovedsak av finnskjeggyrer. Gjengrodde områder utvikler seg mot båbær-bjørkeskog og fattig løvskog med bunndekke av lav.

Figur 53. Midtre delen av teigen består av uframkommelig bjørkekratt

Figur 54. På bildet vises både grøft i kant samt den gamle skogen som omgir den gamle stølsvollen

Det er fremdeles et klart skille mellom den gamle granskogen rundt teigen og ungsbogen innefor den gamle stølsvollen. I yterkant av stølsvollen er det flere grøfter som også er avmerket op Økonomisk kartverk. Lengst i øst er det myrlendt. Og i kant av denne, på oversiden av bilveien inn til setra, ligger ei olle.

Figur 55. Olla på Bergsrud er en sikker vannkilde

På selve stølsvollen står et intakt seterhus der en del av bygningen er fra 1700-tallet, mens andre halvdel er satt opp på 1900-tallet. Osten ble kokt i egen bu.

Figur 56. Seterhuset består av en eldre og en yngre del **Figur 57.** Fjøset i 2006

Ca 5-10 m unna huset ligger et nedfallent fjøs. Her var det både ku og geit. Det er i hovedsak rundt husene at det ennå er åpne beiter.

Nedenfor seterbuha har det stått en dobbelt løe for høy, med et overbygget tak i mellom.

Rundt vollen har det stått en skigard. Vegetasjonen utenfor teigen består i hovedsak blåbær - granskogvegetasjon.

Fra Bergsrud kan er det utsikt helt ned til bygda og til flere av seterlaget på den andre siden av dalsøkket.

Det går stinett mellom setrene, og Bergsrud har hatt mye kontakt med nabosetrene Tufsa og Heggeberg. Hoveddelen av stinettet er trolig gjengrodd.

Forslag til tiltak

Det kan være aktuelt for Stiftelsen Bautahaugen Samlinger og bruke Bergrudsetra som en del av besøksopplegget på Bergsrud. Området bør i så fall tilrettelegges og skjøttes.

Gjengroingen i området har i store deler kommet kommet svært langt. Dersom man velger å rydde området, er det en forutsetning at det settes inn beitedyr for å hindre store mengder krattoppslag. Alternativt kan det brukes ringbarking på alle ungrær, men dette er svært arbeidskrevende, og rærne må da stå i to år før døde trær fjernes. Det kan også være aktuelt med plantegift på enkelttrær, men dette er lite miljøvennlig og anbefales derfor ikke.

Det er derfor vannslikelig å omgå beitedyr på Bergsrudsetra. Dersom kun trærne fjernes, vil bunndekket likevel utvikle seg bort fra beitemark så lenge ikke det gamle graset fjernes. Alternativt kan gammelt gras brennes om våren, men dette vil uansett gi en annen artesammensetning enn beitet mark.

Det foreslås derfor rydding med ryddingssag og hogst i kombinasjon med beiting. Ryddingen bør skje rett etter lauvsprett for å svekke treet.

Beitedyr gir også riktig, pedagogisk effekt i forhold til stølsdrift og ressursbruk i utmark. Dersom det skal ryddes, bør beitedyra gjerdes inn

for å få nok beitetrykk. Det er tilstrekkelig med god nedbeiting vår og høst. Beste beitedyr mot skog og oppslag er geit, men det kan også fungere med sau, ku eller hest dersom beitetrykket blir sterkt nok. Nye oppslag bør fjernes etter lauvsprett hvert år (ikke høst/vinter).

Hogst utenfor stølsteigen

Rundt teigen er det delvis drivverdig granskog. Dersom det skal hogges ut skog bør de nærmeste 35 meter rundt stølen kun tas ut som plukkhogst for å gi det rette preget på stølen.

Registrerte arter på Bergrudsetra

Vegetasjonen på Bergsrudsetra er relativt triviell, og er det er kun fortatt en overfladisk inventering.

Art	Naturtype
Karplanter/karsporeplanter	
Bjørk	Skog
Blokkebær	
Blåbær	
Bringebær	Kratt
Bunkestarr	"
Dvergbjørk	
Finnskjegg	Beitemark
Fjellmarikåpe	"
Fjelltimotei	"
Fugletelg	Skog
Følblom	Beitemark
Gran	Skog
Gulaks	Beitemark
Harerug	"
Hvitlyng	"
Krekling	
Lyssiv	Myr
Molte	Myr
Skogstjerne	Skog
Stjernestarr	Fuktig
Smyle	
Sølvbunke	Beitemark
Tepperot	"
Torvmyrull	"
Tyttebær	
Vier	
Mose	
Bjørnemose	Myr
Torvmose	Myr
Lav	
Grålav	Skog
Islandslav	Skog

*Utgitt av Stiftelsen Bautahaugen Samlinger
Utarbeidet av Sparstad Naturkartlegging
Mars 2006*